

**O‘RTA MAKTABNING 5-6-SINF O‘QUVCHILARIDA TASVIRIY SAN’AT
ASARLARINI BADIY IDROK ETISH KO‘NIKMALARINI
SHAKLLANTIRISH**

Ibragimova Nigora Najmiddin qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti magistranti

nigoraibragimova270@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqolada o‘rta maktabning 5-6-sinf tasviriy san’at fani misolida o‘quvchilarda san’at asarlarini badiiy idrok etish ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilgan izlanishlar, o‘qitishning yangicha pedagogik metodlarini ishlab chiqish, pedagogik-psixologik masalalar bayoni keltirilgan.

***Kalit so‘zlar:** Badiiy idrok, ijodiy tafakkur, kognitiv jarayon, vizual faoliyat, tasviriy san’at, muloqot, intellectual tashabbus.*

ABSTRACT

The article is related to the preparation of students for processing works of art, the development of new pedagogical methods of teaching, and the description of pedagogical-psychological issues in the example of the 5th grade of high school visual arts.

***Key words:** Artistic perception, creative thinking, cognitive process, visual activity, fine art, communication, intellectual initiative.*

KIRISH: Insonning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish zamonaviy dunyoda umume’tirof etilgan qadriyatdir. So‘nggi paytlarda insoniyatni zamonaviy dunyoda doimiy ravishda yuzaga keladigan muammolarni hal qilishga qodir, barkamol, ijodiy faol shaxsni shakllantirish haqida jiddiy tashvishlantirmoqda. Kognitiv jarayonlar va

insonning atrofdagi dunyodan olingan taassurotlarni ijodiy qayta ishlash qobiliyatini rivojlantirish zamonaviy badiiy pedagogikada idrok, fikrlash va xotiraning ijodiy fazilatlarining yaxlit tizimini shakllantirish tushuniladi. Kognitiv jarayonlarning tuzilishida esa badiiy idrok etish qobiliyati alohida o‘rin tutadi. Badiiy ijod va san’at asarlarini idrok etish tadqiqotchilarining sa’y-harakatlari badiiy idrokni rivojlantirish muammosiga qaratilganligi bejiz emas. O‘rta maktab yoshidagi o‘quvchilarda kognitiv jarayonlarning ijodiy fazilatlarini rivojlantirish alohida ahamiyatga ega. Buning sababi, bolalarda, o‘smirlikning o‘tish davrida, vizual faoliyatning o‘zgarishlari tufayli bo‘ladigan salbiy holatlarni bartaraf etish, tasviriy san’at sohasi orqali dunyoqarashlarini o‘zgartirish, estetik tarbiyalash, ijodkorlikni oshirish dunyoni bilish, san’atni idrok etishning boshlang‘ich bilimlarni berish.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI: O‘quv-ijodiy faoliyat jarayonida bolalarning bilim qobiliyatlarini rivojlantirish muammolari psixologlarning tadqiqotlarida yoritilgan: L.A.Venger, L.S.Vygotskiy, E.I.Ignatiev, A.N.Leontiev, N.S.Leites, S.L.Rubinshteyn, B.M.Teplov. Tadqiqotchilar o‘z asarlarida 11-12 yoshli bolalarning bilim qobiliyatini, ijodiy faolligini rivojlantirishga alohida e’tibor beradilar. O‘rta maktab yoshidagi o‘quvchilarni tasviriy san’atga o‘qitish jarayonini samarali tashkil etish muammosiga tadqiqotchilarning alohida qiziqishi qaratilgan. Mualliflar (E.I.Ignatiev, V.S.Muxina) ta’kidlashicha, bolalarda o‘smirlik davrining o‘tish davrida, tasviriy faoliyatning, san’at asarlarining ahamiyati katta. Tasviriy san’at sohasidagi keyingi barcha inson faoliyatining tabiati ko‘p jihatdan bu o‘tishning qanday amalga oshirilishiga bog‘liq. Aytishimiz mumkinki, aynan shu vaqtda insonning muloqot qilish qobiliyati yanada rivojlanadi.

MUHOKAMA: Shuni ta’kidlash kerakki, organizmning tabiiy rivojlanishi jarayonida inson tanasining energiyani tejashga doimiy intilishi natijasida idrok etish jarayoni sxematiklashtiriladi. O‘rta maktab yoshidagi bolalarda badiiy idrokni rivojlantirish tadqiqotchilari G.N. Kudina, Z.N. Novlyanskaya o‘z ishida (1988) ko‘rsatadiki, bu tendentsiyalar ayniqsa o‘smirlik davrida, idrok tasvirlarini standartlashtirish, idrok etilgan ma’lumotni soddalashtirish mavjud bo‘lganda

namoyon bo'ladi. O'rta maktabning 5.6-sinf o'quvchilarida badiiy asarni idrok etish qobiliyatini eng samarali rivojlantirishni ta'minlaydigan asosiy pedagogik shartlar quyidagilardir: talabalarning individual badiiy tajribasini hisobga olgan holda, tasvirning hissiy, syujet-semantik va kompozitsion tuzilishini yaratish usullarini aniqlashga qaratilgan tasviriy san'at darsida san'at asarlarini tahlil qilish; badiiy obraz yaratishda amaliy ko'nikmalarni izchil va tizimli o'zlashtirish, mavzuli rasm va tabiatdan chizishda shaxsiy munosabatlar va niyatni etkazish; ko'nikmalarni shakllantirish metodologiyasini qo'llash.

XULOSA: 11-12 yoshdagi bolalarning kognitiv jarayonlarining psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan badiiy idrok etish va badiiy idrok etishning asosiy fazilatlarini rivojlantirish, u vazifalar va mashqlar tizimini o'z ichiga oladi, syujet va maqsadni samarali idrok etishni ta'minlaydi. tasviriy san'at asarlari bolaning ijodiy ishda o'z niyatini ifodali amalga oshirishiga olib keladi. Shunday qilib, badiiy asar tahlili bilan o'quvchilarning amaliy badiiy-ijodiy faoliyatini o'zida mujassamlashtirgan tasviriy faoliyatni tashkil etish kognitiv jarayonlarni, shu jumladan idrok va diqqatni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi, degan xulosaga kelamiz.

ADABIYOTLAR RO'YHATI / REFERENCES

1. N.S. Bogolyubov "Turli yosh bosqichlarida tasviriy san'at yordamida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga individual yondashish tamoyillari", 1994 yil,
2. L.B. Ermolaeva-Tomina "Kognitiv jarayonlarni rivojlantirish orqali o'rganish", 1998 yil,
3. S.E. Ignatiyev "O'rganish. Rassomlik darslarida kichik yoshdagi o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish qonuniyatlari, 1982 yil,
4. Талипов Нозим Хамидович Байметов Ботир Болтабаевич. Методическая последовательность работы над живописным портретом в педагогическом ВУЗе. 2016/4. Журнал. Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии. Том 1. Номер 4 (49). Страницы. 46-51. Издатель Наука, образование и культура.